

ПРЫЧЫНЫ РАЗВІЦЦЯ МАЛАДЗЁЖНАГА ЖАРГОНУ І ЎПЛЫЎ ЯГО НА ЛІТАРАТУРНУЮ МОВУ

І.В. Самасюк, В.І. Ліпская
Навуковы кіраўнік – Л.П. Місюкавец
Палескі дзяржаўны ўніверсітэт

Маўленчыя паводзіны чалавека – складаная з’ява, яна звязана з асаблівасцямі яго выхавання, месцам нараджэння і навучання, з асяроддзем, у якой ён звыкла мае зносіны, з усімі ўласцівымі яму як асобе і як прадстаўніку сацыяльнай групы.

Амаль усе цяжкасці, якія ўзнікаюць у грамадзян, спароджаныя менавіта няўменнем мець зносіны. Зносіны – гэта дзейнасць, якой трэба навучацца. Адносіны маюць ўласныя законы, якія трэба ведаць, а таксама правілы, якімі варта авалодаць, каб з меншымі намаганнямі дамагацца ў кантактах з людзьмі максімальнага эфекту [4.с.25].

У цяперашні час жаргон націскае на рэспектабельную гаворку і, дзякуючы масавай культуры, накладвае свой адбітак на мову ўсёй нацыі. З паскарэннем тэмпу жыцця і яе змяненнем расце слоўнікавы запас і адпаведна пашыраецца слоўнік слэнгу. У сувязі з бурным ростам масавых камунікацый у лексікон увайшлі тысячы новых слоў, якія адлюстравалі палітычныя і сацыяльныя перамены. Гэта адбываецца праз сродкі масавай інфармацыі і, зразумела, знаходзіць сваё адлічча і ў жаргоне, які ўяўляе сабой выклік «культурнага» жыцця, а менавіта: **Днесь** – зараз, адныне, **З глузду з’ехаў** – вар’яцтва розуму, **ахсісія** – перахрасціся (апомніся), **гендэль** – гандаль, **вежа** – шматпавярховы будынак, **бульбашы** – беларусы, **Ягорка** – дурны, недалёкі чалавек з вёскі, **хахол** – украінец і іншыя.

Жаргон – гэта сукупнасць асаблівасцяў гутарковай гаворкі людзей, аб’яднаных агульнымі інтарэсамі, заняткамі, грамадскім становішчам і г. д. [2.с.45].

Жаргон можа ўзнікаць у любым калектыве. Да адной з прычын узнікнення моладзевага жаргону можна аднесці больш пільнае вывучэнне моладдзю замежных моў. Англійская мова ў моладзевых колах лічыцца самым «модным» і самым перспектыўным прадметам для вывучэння. Многія маладыя людзі знаёмыя з ёй. Таму шматлікія моладзевыя жарганізмы – гэта словы, якія запазычаны з англійскай мовы, але так і не перакладзены на беларускую мову. Цікава наступнае: гэтыя

жарганізмы разумеюць нават тыя людзі, якія ніколі ў жыцці не вучылі англійскую мову, настолькі жаргонныя словы ўліліся ў сучасную гаворку. Напрыклад: **фіфці–фіфці** (fifty–fifty) – 50 на 50; **рэспект** – павага; **лузер** – няўдачнік; **бэст, беставы** – лепшы; **лаў Сторы** (love story) – любоўная гісторыя. Напісанне гэтых жаргонных слоў свабоднае, можна карыстацца як лацінкай, так і кірыліцай. Напрыклад: **плиз** (please) – калі ласка; **о'кей** (ok) – добра; **сорры** (sorry) – прабачце. У некаторых англійскіх слоў назіраюцца рускія элементы словаўтварэння. Напрыклад, наступныя выразы: **фейс аб тейбл** – тварам аб стол; **фейс** – твар. Жарганізмаў з выкарыстаннем нямецкай і французскай мовы не так шмат, але і сярод іх некаторыя ўтвораны па правілах беларускай мовы. Напрыклад: **ахтунг!** – Увага!; **Натюрлих!** – Вядома!; **кіндэр** – дзіця; **аллес–нормаллес** – усё добра; **Я шпрехаю па–нямецку** – я кажу па–нямецку; **пардоньце** – выбачайце; шармовый.

У іншых выпадках жаргон з'яўляецца сродкам моўнага адасаблення, моўнай канспірацыі.

Выкарыстоўваючы жаргонную лексіку ў мастацкіх творах, аўтар імкнецца перадаць асаблівае жыццё гэтага сацыяльнага пласта, максімальна дакладна адлюстравачь рэчаіснасць, зацікавіць чытача. Часта гэта апраўдана жанрам твора (дэтэктыўная літаратура, гістарычны раман [4.с.21]).

Прастамоўная і жаргонная лексіка свабодна выкарыстоўваецца ў сродках масавай інфармацыі, у тым ліку і на радыё. Часам мы можам пачуць такія жарганізмы, як : **папса** – поп–музыка; **дарк** – цяжкая музыка; **свяжак** – свежая, новая музыка; **рэліз** – кампазіцыя, якая выйшла ў продаж; **трэк** – музычная кампазіцыя. Часта маладыя людзі прыдумляюць мянушкі музычным гуртам і выканаўцам : **Жэня Ленін, Патрыцыя Квас, Паша Макараў, Мармеладзэ, Бары Карабас, Бары алебастрам, Андрэй Бубен, Філя.**

З павелічэннем колькасці камп'ютараў і ўсеагульнай камп'ютарызацыяй у шматлікіх нацыянальных мовах адбываецца адукацыя камп'ютарных подмоў – спецыяльных жаргонаў, якія служаць сродкам зносін маладых камп'ютарнікаў. У сувязі з гэтым з'яўляецца шмат новых жарганізмаў. Вось некаторыя з іх: **вірусняк** – камп'ютарны вірус; **тырнет, нэцік** – Інтэрнэт; **смайлы** – смешныя твары ў чатах; **глюк сістэмы, глючыць** – непаладкі ў працы камп'ютара; **мыла** – e–mail; **кінуць у off** – пакінуць паведамленне, **вов** – варкрафт, камповая гульня.

Цікава тое, што ў навуковых артыкулах жаргон практычна не сустракаецца, затое ў артыкулах забаўляльнага характару яго дастаткова. На нашу думку, падобная з'ява грунтуецца на тым, на якую аўдыторыю разлічана тая ці іншая прамова. Адсюль і імкненне стаць бліжэй і больш зразумелым для чытача. Вельмі шмат жаргонных слоў прыходзіць ў гаворку моладзі з камп'ютарных гульняў, але часцей за ўсё гэтыя словы спецыфічныя, імі карыстаюцца, у асноўным, маладыя людзі, для якіх гульні – хобі. Камп'ютарны моладзевы жаргон вельмі шырока распаўсюджаны. Прыклады: **превед, медвед!** – Традыцыйнае прывітанне; **я цябе лаф** – я цябе люблю. Найбольш выразныя, смешныя і запамінальныя імёны герояў кіно і мультфільмаў пераходзяць у моладзевую гутарку: **Клавка Шыфэр, Джордж Клуні, гобліны, грэмліны, Сімпсаны, спанч боб.**

"Новая хваля" журналістаў, якія "лінулі" ў нашу прэсу, на радыё і тэлебачанне, апынулася прафесійна не гатовай да імклівага змянення рэчаіснасці, у тым ліку і да ролі журналіста – пры любых зменах заставацца вернымі захавальнікамі роднай мовы. І ў першую чаргу з экрану тэлевізараў, радыёпрыёмнікаў і газетных палос палілася жаргонная лексіка. Прыклады жарганізмаў і жаргонных выказаў, якія выкарыстоўваюцца ў СМІ: **капенгагунскі крытэрыі, здароўе на талерцы, авіякасмалет** – шматразовы лятальны апарат, **арток** – кірунак у мастацтве постмадэрну пачатку XXI стагоддзя, **бандэрлогі** – бандэраўцы, **еўрабеларус** – беларус, грамадзянін Беларусі, арыентаваны на інтэграцыю краіны ў Еўрасаюз і падзяляе еўрапейскія каштоўнасці, **бла** – **бла** і гэтак далей.

Прычыны ўзнікнення жаргонных слоў розныя. На нашу думку, да іх можна аднесці: **развіццё камп'ютарнай тэхналогіі, сучасную музычную культуру, развіццё англійскай, нямецкай і французскай мовы, крымінальную лексіку, камп'ютарныя гульні, відэа, мультфільмы, а таксама хобі і захапленні маладых людзей.** Часцей за ўсё жаргон ўзнікае ў выніку імкнення да спецыфічнай для дадзенага калектыву маўленчай экспрэсіі, да выказвання асаблівых (іранічных, лёгкадумных, пагардлівых) адносін да жыцця.

Маладому чалавеку важна не толькі «што сказаць», але і «як сказаць», каб быць цікавым апавядальнікам. Жаргон мае даволі строгія межы дарэчнасці і адэкватнасці. Менавіта таму яго з'яўленне ў сродках масавай інфармацыі выклікае неадназначную рэакцыю: людзі, якія прывыклі быць з гэтай «на вы», катэгарычна не прымаюць гэтую тэндэнцыю. А моладзі, якая бачыць у прэсе і на

тэлеэкране сваю *тусоўку*, наадварот, прыемна адчуваць сябе датычнай да асвятлятлення падзей [2.с.8].

Узнікненне і размяшчэнне ў прамове жарганізмаў ацэньваецца як адмоўная з'ява ў жыцці грамадства і развіцці нацыянальнай мовы. Няўважлівае, нядбайнае стаўленне да нормаў вымаўлення, націску, ўжывання слоў, выкарыстанне ў маўленні жарганізмаў, вульгарызмаў, неапраўданых запазычанняў забруджваюць гаворку, разбураюць літаратурную мову, а гэта вядзе ў канчатковым выніку, як сцвярджаюць лінгвісты, да гібелі нацыі.

Спіс літаратуры

1. Слоўнік рускіх жарганізмаў / У.С.Елістратаў. – М.: "Рускія слоўнікі", 2000. – 34с.
2. Тлумачальны слоўнік агульнага жаргону / О.П.Ермакова, Я.А.Зямская, А.Г. Разіна. – М.: "Азбукавік", 1999. – 45с.
3. Вялікі слоўнік рускага жаргону, СПб, "Нарінт" / В.М.Макенка, Т.Г.Нікіціна. – 2000. – 57с.
4. Так каза моладзь "Фаліяпрэс" / Т.Г.Нікіціна – 1998. – 24с.
5. Тлумачальны слоўнік моладзевага жаргону / Т.Г.Нікіціна – 1998. –177с.